

# פסטורלה

## אלי שמיר

### מצייר את כפר יהושע ואנשיו

אוצרות הגלריה, נטע הבר, אורנה אתקין רביב ואילת הרצוולף בשיחה עם אלי שמיר, 27.11.2020

#### פסטורלה

בתולדות האמנות, ציורי הפסטורלה ביטאו סוג של אידיליה והרמוניה בין האדם לטבע. הרועה (Pasto בלטינית) ועדרו חיים על פי עונות השנה, כחלק מן הטבע. הפסטורלה מייצגת את הקשר לילדות, לטבע ולנוף, ומבטאת כמיהה ל"תור הזהב".

הדמויות בציור "פסטורלה (בנות)" הן בנות משפחתי. יש כאן מחווה או קריצה לסזאן (1839-1906), שצייר את "מתרחצים" ו"מתרחצות" בטבע. בציור יוצאות בנות המשפחה ל"מרעה" עם כמה עזים, על רקע המשק המשפחתי שחרב, וכיום הטבע הולך ומשתלט עליו. אך עדיין, הציור מייצג חיים, ולמרות האירוניה יש בו יופי. הוא מבוסס, ומעט תיאטרלי.

#### מעגלי המשמעות של הצייר

אני פועל בתוך שלושה מעגלי משמעות. המעגל הראשון - הוא הסובייקט, האני. המעגל השני הוא המקום אליו נולדתי: לתוך גוף, משפחה, סביבה ונראטיב שלא בחרתי בהם. מקום זה מהווה רצף של תפיסות מציאות, שמרכיבות את הזהות העצמית שלי (במקרה שלי: זהות של גבר/יהודי/ישראלי וכו'). תמיד קיים קונפליקט בין האני, לבין הזהויות הללו. רוב תכני היצירה קורים במפגש בין הנפש לבין הסביבה והנרטיב שהוכתבו לה. המעגל השלישי - הוא תולדות האמנות, בעיקר של התרבות המערבית. המטרה שלי היא להיות רלוונטי לעולם, לקהילה שלי ולעצמי.

#### מהאישי לאוניברסאלי

המטרה ביצירה היא לקחת את הפרטי, ולעשות אותו אוניברסלי. זה גם שורש הרצון שלי להצליח כאמן: להיעלם לתוך הנשמה האוניברסאלית. האתגר הוא לגרום גם לצופים האנוניים, בברלין, בניו יורק או מלזיה, אלה שבאים מנרטיב אחר לגמרי מהנרטיב שלי, למצוא את עצמם בציור. עבודה טובה מביאה את המתבונן אל עצמו. רמברנדט צייר את עצמו - אבל נוגע בכלנו עד היום. אחרי שראיתי את "משמר הלילה" (1642) ברייקסמוזיאום עלה בי ה"מעשבים בכותנה" בכפר יהושע (הסקיצה מ-1980 מופיעה בתערוכה). רמברנדט הביא אותי אל עמק יזרעאל.

#### שותפים לאותו הנוף

כאן, בעמק, הקהל חולק איתי את אותם מעגלי זהויות. כשאני עומד מול הנוף הזה, הנשמה שלי מתקשה להכיל אותו, את כולו. למשל: יום קיץ בשבועות, בשעת צהריים. הנוף הזה מעורר כאב. צלמים שונאים אותו. אנשים לא אוהבים את הנוף הזה. קשה לקלוט ולהכיל את הזמן שעובר, את עונות השנה. התפקיד שלי הוא לפענח את הנראה. כאשר אני עומד מול הנוף ומצייר אותו, אני מנסה לסדר אותו באופן שיאפשר להכיל אותו.

בנוף המצוייר יש איזה סדר. יש אירגון. אפשר להבין אותו. אם הצופה מזהה את הנוף שציירתי, זה מעיד על כך שאנחנו שותפים לאותו הנוף. זה עקרוני בשבילי. זה שאני רואה מה שאחרים רואים - זה לא מובן מאליו. זה אומר שאנחנו שותפים לאותו עולם.

אחת התלמידות שלי כתבה לי: "תמיד חשבתי שנוף יפה הוא רק במקום אחר".  
על ידי הציור היא גילתה שהנוף היפה זה כאן.

## על תהליך הציור

זה אתגר לבטא בציור את הדינמיות של חוויית ההתבוננות. העין זזה ממקום למקום. תנועת היד מכתם לכתם, מצורה לצורה, יוצרת מערכת מוסיקאלית תנועתית. לציור יש פואטיקה, מיקצבים ומוסיקה משלו. העולם (עפ"י זנון) הוא כמו נהר, הנמצא בתנועה תמידית ומשתנה כל הזמן. כמוהו, הציור נמצא בתנועה, והמבט שלנו בתנועה. אי אפשר להכיל את כל הנוף במבט אחד. במלאכת הציור, אני מפרק את הנוף ליחידות. כל "צעד" שלי הוא יחידת תפיסה, יחידה אורגנית של חיים, שיש לה זמן פנימי משלה. הנחת קו או כתם היא כמו הפקת צליל. אם הצליל ארוך מידי - הוא לא נתפס כצליל אלא כרעש. אם אני כתם גדול מידי - אני והצופים לא נתפוס אותו כיחידת מציאות. מרלו פונטי אמר: "ברגע התפיסה החושית, יש זהות בין הדשא לכתם הירוק". ברגע התפיסה החושית, הקו שאני מניח עושה פעולה בחלל. לדוגמא, הוא מפריד בין גזע העץ לבין הנוף. לכל פעולה שאני עושה בציור, לכל "צעד" יש התחלה וסוף. הצילום משמש עבורי רק כחלון אל הנוף. אני לא מעתיק את הצילום ולא עושה פוטו ריאליזם. אני מתקן את הצבעים בהתאם למה שאני מכיר וזוכר מהנוף. הקיים והכתמים - הם שלי לחלוטין.

## "קבורה בכפר יהושע" (2020)

זה המשך לציור "שיר ערש לעמק" (2009). מעין קינה על סדר חברתי, על חזון משותף שעבר מן העולם, שהיה טוב או רע, אבל אהבנו אותו. בציור מתוארת סצינה שכולנו מכירים בכפר. בני המשפחה וחברי הכפר נאספים ללוות חבר בדרכו האחרונה.

העבודה היתה אתגר ציורי גדול, כי כל הדמויות בהלוויה עמדו בצל, והיה קשה לראות את הפרטים ואת הצבעים. מופיעים בו חמישים דיוקנים, שעל כל אחד מהם נופל צל באופן שונה, ולכל אחד גוון פנים אחר. האור נמצא רק בחלק העליון של התמונה. בהלוויה צילמתי מול האור המסנוור, מבלי לראות מה אני מצלם. רק בסטודיו ראיתי מה נמצא שם.

הרעיון לציור הגיע, כמובן, מציורו המונומנטלי (6.68 / 3.15 מ') של גוסטב קורבה "קבורה באורן" (1850), וכמותו הוא מהווה תיעוד ריאליסטי נאמן של מבנה חברתי, מקומי בתקופת זמן ספציפית. אך בשונה מקורבה, הקומפוזיציה ציה כאן אותנטית לגמרי. היא איננה מבויימת, והדמויות אינן נושאות סימבולים ואטריביוטים המעידים על תפקידן או מעמדן.

## ציורי הדיוקן

אני מצייר את הדיוקנים מתוך התבוננות.

מאד חשוב לי לדבר ולשוחח עם המודל בזמן הציור. אם המודל לא מאפשר ולא "נותן את עצמו" - אין ציור. כל ציורי הדיוקן שלי מתחילים ישירות מהנחת כתמים על הבד. ללא כל רישום מקדים. אני נע על הבד מכתם לכתם, ובסוף זה לפתע מתחבר, ברגע פלאי של הופעת הדמות על הבד. למעשה הציור לעולם אינו גמור. תמיד נשארת הגרציה (החסד), כפי שתיאר ליאונרדו דה וינצ'י - התחושה שמשוהו, בכל זאת, רק כמעט גמור.